

Az archívumoknak le kell mondaniuk a teljesség illúziójáról

Hozzászólás „A Szintetikus dokumentumok és a jövő archívumai” vitához

Az emlékezetőrző intézmények képesek lesznek-e (képesnek kell-e lenniük) a szintetikus dokumentumok felismerésére?

Karinthy után szabadon: *micsoda lesz képes a micsoda micsodájára?*

A kérdés ugyanis – első pillantásra technikainak tűnő ártatlansága ellenére – azt feltételezi, hogy tudjuk, mi az, hogy „archívum”, mi az, hogy „szintetikus dokumentum”, és hogy a két stabil entitás egyértelmű viszonyban áll egymással.

Kezdjük az elején – vagy inkább egy lépéssel még azelőtt. A „képesek lesznek-e” fordulat ugyanis egy csendes, de határozott optimizmust feltételez: hogy lesznek archívumok. Erre én személy szerint nem vennék mérget. Nem azért, mert holnap bezár minden levéltár, hanem mert az archívum mint intézmény eddig nagyon is meghatározott társadalmi feltételek között működött: ritka, nehezen hozzáférhető, költségesen tárolható dokumentumok világában. Az a közeg, amelyben az archívum legitimációja – és egyben hatalma – megszületett, éppen most van felbomlóban.

Persze lehet amellett érvelni – és ebben a vitában Székely Iván és Z. Karvalics László is erre utalt –, hogy a kanonizált tudás iránti hatalmi érdek fenntarthatja a *nagybetűs* Archívumokat. Mindig lesz hatalmi igény arra, hogy valaki kimondja: *ez számít, ez nem*. Emellett jó eséllyel szép számmal megmaradnak – vagy éppen elszaporodnak – a kisbetűs, lokális, alulról szerveződő gyűjtemények is. Ezek episztemológiai státuszáról azonban majd később, most maradjunk a felismerés kérdésénél.

A második alapvető kételyem a „tisztá” szintetikus dokumentum fogalmára vonatkozik. Ez nem technikai kifogás, hanem episztemológiai. A jelenlegi gyakorlatban ritkán létezik olyan dokumentum, amelyből az emberi *kezdeményező képesség* teljesen eltűnne. Van prompt, van cél, van használati kontextus – még akkor is, ha ezek egyre halványabbá válnak a láncolt MI-folyamatokban. A gép nem „magától” ír, képez, beszél: valaki elindította valamilyen horizont felé.

Ebből következik, hogy a „felismerés” mint bináris művelet – szintetikus vagy nem szintetikus – félrevezető leegyszerűsítés. Sokkal inkább egy skáláról beszélhetünk: emberi–gépi együttműködés különböző fokairól, egymásra csúszó szintekről. Olyan ez, mint amikor megpróbáljuk megmondani, hol ér véget a város, és hol kezdődik az agglomeráció. A határ nem eltűnt, csak elmosódott – és aki éles vonalat keres, az rossz térképet használ.

Fontos hangsúlyozni: a probléma nem az MI-vel kezdődött. A valódi törésvonal a digitalizációval és az internetes tartalomtermelés robbanásával jelent meg, amikor a belépési küszöb drasztikusan lecsökkent. Dokumentumot előállítani már régóta nem kiváltság, hanem alapállapot. Az MI ezt a korábban elindult folyamatot kapcsolta turbó üzemmódba.

Ennek közvetlen következménye nem a felismerés, hanem a szelekció válsága. Nem az a fő kérdés, hogy milyen dokumentum „hamis”, hanem az, hogy egyáltalán mi számít megőrzésre érdemesnek egy olyan közegben, ahol a releváns és irreleváns tartalmak mennyisége kezelhetetlenné vált.

Az archívumok eddigi legitimitása azon alapult, hogy ritka volt az, amit őriztek: ritka a hordozó, ritka a hozzáférés, ritka a kompetencia. Ez a ritkaság – pontosabban az elérés és hozzáférés ritkasága – mostanra megszűnt, vagy legalábbis látványosan erodálódik. Amikor minden másolható, generálható, újrakombinálható, az archívum többé nem lehet egyszerűen a „források raktára”.

Innen nézve a kérdés valódi tétje nem az, hogy az archívumok felismerik-e a szintetikus dokumentumokat. Hanem az, hogy mit kezdenek egy olyan világban a dokumentum fogalmával, ahol az eredet többé nem stabil, magától értetődő kategória.

Továbbá: könnyen elképzelhető, hogy magát a felismerést is szintetikus rendszerekre bizzuk majd. Ez nem lenne precedens nélküli. Ma már algoritmusok minősítenek hitelképességet, rangsorolnak állásjelentkezőket, és az Egyesült Államokban automatizált kockázatelemzések játszanak szerepet a feltételes szabadlábra helyezésről szóló döntésekben is. Ezek mind nagy tétű, emberek életét közvetlenül érintő döntések, amelyeknél éppen az vált központi kérdéssé, hogy meddig és milyen feltételekkel engedjük be az automatizált rendszereket a döntéshozatalba, és hogyan oszlik meg a felelősség ember és gép között. A szintetikus dokumentumok felismerésének delegálása ebbe a sorba illeszkedik: nem pusztán technikai kérdés, hanem annak eldöntése, hogy milyen mértékben fogadjuk el az automatizált előállítást és értékelést a társadalmi intézmények működésének részeként.

Egy új, technikai-intézményi hitrendszerben nem kizárt az sem, hogy a nem felismerés tudatos archívumi stratégiává válik. Bizonyos esetekben nem az eredet feltárása lesz a fontos, hanem a használati kontextus dokumentálása: ki, mikor, mire használta ezt az anyagot, milyen hatást váltott ki, milyen diskurzusba illeszkedett. Erről majd bővebben egy későbbi kérdésnél.

Egy biztos: ha az archívumok a felismerés kérdésére keresnek választ anélkül, hogy újragondolnák a dokumentum fogalmát, akkor pontosan azt fogják csinálni, amit a rossz térképész: egy már nem létező tájat próbálnak egy régi jelkulccsal ábrázolni.

Az archívumoknak, ha felismerik, meg kell-e őrizniük a szintetikus dokumentumokat? Ha igen, hogyan?

Ha az előző kérdésnél arra jutottunk, hogy a szintetikus dokumentum felismerése önmagában problematikus vállalkozás, akkor itt érdemes egy még kellemetlenebb következtetést levonni. Nevezetesen azt, hogy fel kell adnunk azt az igényt, miszerint az archívumok az ontológiai „valóság” hiteles lenyomatai lennének. Nem azért, mert erről lemondani kényelmesebb lenne, hanem mert ez az igény már nem tartható fenn ugyanabban az értelemben, mint korábban.

Amit viszont továbbra is meg lehet, sőt meg kell őrizni, az nem a valóság maga, hanem annak dokumentálása, hogy egy adott korban milyen típusú megnyilvánulások léteztek. Nem az igazság teljessége, nem az, „ami valóban történt”, hanem az,

ahogyan a világ megjelent, ahogyan tapasztalhatóvá vált. Ez szükségszerűen szelektív vállalkozás.

Ezt jól mutatja egy hipotetikus példa. Az 1956-os Intézet megalakulásakor még reálisan kitűzhetette azt a célt, hogy a forradalom valamennyi megmaradt emlékét összegyűjtse. Ez ma már elképzelhetetlen. Egy jövőbeli – például egy képzeletbeli, 2026-os – forradalom esetében a teljesség igénye már nem értelmezhető. A közösségi platformokon keletkező tartalmak: TikTok-videók, YouTube-shortsok, Facebook-csoportok, Reddit-beszélgetések, blogposztok és mémek milliónak összegyűjtése és rendszerezése nem csak technikai, hanem elméleti korlátokba is ütközik.

Ezért a tét nem az egyes konkrét darabok megőrzése. Nem az a kérdés, hogy ez a videó, az a komment vagy amaz a poszt bekerül-e az archívumba. A kérdés az, hogy dokumentálható legyen: ilyen jelenségek léteztek, így működtek, ilyen szerepet játszottak. A hangsúly nem az egyedi textuson, hanem a mintázaton van.

Ezzel a szelekció kérdése is új értelmet nyer. Nem igazságalapú döntések soráról van szó, hanem relevanciaalapúról. Nem az a cél, hogy „minden meglegyen”, hanem az, hogy az archívum – saját intézményi autoritására támaszkodva – hiteles szelekciót kínáljon. Ez az autoritás nem természetes adottság, hanem folyamatosan vitatott és újratárgyalt pozíció, amely ideális esetben a teljesítményén keresztül válik elfogadottá.

Ebben a helyzetben a specializált archívumok valódi menekülőutat kínálnak. Nem mindent próbálnak megőrizni, hanem valamit nagyon következetesen. Ennek azonban van egy kevésbé megnyugtató következménye is. Az archívumok – a korszellemnek megfelelően – széttöredezett tudást fognak kínálni, saját értékeik, preferenciáik és látószögeik mentén szelektálva. Erre mindig is volt hajlam, de a tartalomrobbanás korszakában a szelektivitás esetlegessége jelentősen megnő.

Itt válik különösen hangsúlyossá az a felismerés, hogy amit megőrzünk, azzal azt is állítjuk: „ez számít”. A szintetikus dokumentumok tömegessé válásával ezek a szelekciós döntések sokkal erősebben politikai aktussá válnak. Az archiválás nem pusztán technikai vagy szakmai kérdés, hanem értékválasztás.

Fontos azonban egy látszólag ellentmondó szempontot is rögzíteni. A szelekció során nem az a döntő kérdés, hogy egy dokumentum szintetikus-e vagy sem. Az számít, hogy mekkora társadalmi vagy politikai relevanciája van, és milyen hatást váltott ki. Jó példa erre az a törökországi eset, amikor a 2023-as választási kampány során Erdoğan naggyűlésein lejátszottak egy, az ellenzék vezetőjének tulajdonított – valójában soha el nem hangzott – beszédet, amely a kurd autonómiát támogatta. Az, hogy a felvétel mesterséges intelligenciával készült, másodlagos ahhoz képest, hogy milyen következményekkel járt. Természetesen fontos jelezni a manipuláció tényét, de a dokumentum archívumi relevanciáját nem ez, hanem a hatása adja.

Ugyanezért egy olyan eset, amikor két MI-chatbot egymással beszélget, önmagában aligha tartozik az archívumba. Akkor válik relevánssá, ha társadalmi jelentősége, hatása vagy következménye van. A relevancia nem a technológiából, hanem a bégyazottságból fakad.

Van azonban egy harmadik megfontolás is, amely részben relativizálja mindezt. Az archiválásnak mindig volt egy konkrét valóságmegőrző szerepe. Ilyen volt egykor a Duna-korzó, egy balatonszemesi strand vagy egy városi utcakép dokumentá-

lása harminc, ötven vagy száz évvel ezelőtt. Ezek hitelességét egy eredeti fotó, egy filmrészlet vagy egy hangfelvétel adja. Az ilyen dokumentumok presztízse a jövőben valószínűleg nőni fog, és jó eséllyel mindig megelőzik majd az ugyanarra a kérdésre adott MI-válaszokat.

Ugyanakkor jogos a kérdés: miért ne lehetnének kíváncsiak arra is, hogy ezek a helyek hogyan néztek ki háromszáz, ötszáz vagy ezer éve? Ez már szükségszerűen a képzelet területe. És azt is tudjuk, hogy a támogatott képzeletben a mesterséges intelligencia kifejezetten erős. Itt is a kérdésfeltevés dönti el, mit tekintünk legitim archiválásnak.

És hogy hogyan kellene mindezt megőrizni? Erre nincs általános válasz. Pragmatikusan azt mondhatjuk: minden dokumentumot azon a módon érdemes megőrizni, ahogyan létrejött, ahogyan hatást váltott ki, és ahogyan működött. Egy óriásplakát eredeti formában való tárolása gyakran lehetetlen; ilyenkor a digitális rögzítésnek igenis van értelme. A semminél még egy mobiltelefon képernyője is több.

Végző soron minden az adott dokumentumtól függ: mennyire hozzáférhető, mi volt az eredeti formája, és milyen mértékben tárolható. A szintetikus dokumentumok megőrzése nem kivétel, hanem az archívumok új normálállapota. És talán éppen itt válik világossá, hogy az archívumoknak le kell mondaniuk a teljesség illúziójáról ahhoz, hogy újraértelmezhesék saját szerepüket.

A szintetikus dokumentumok elszaporodása megváltoztatja-e majd az archívumok „hiteleshely” mivoltát a közfelfogásban?

A „hiteleshely” fogalma első hallásra többnyire magától értetődőnek tűnik. Azt jelenti, hogy ami az archívumban van, az hiteles; hogy az ott őrzött dokumentumokban meg lehet bízni. Közlebről nézve azonban ez a hitelesség legalább két, egymástól jól elkülöníthető szinten jelenik meg. A szintetikus dokumentumok pedig éppen azért különösen érdekesek, mert ezt a két szintet látványosan szétfeszítik.

Az első szint a befogadói, használói hitelesség. Az a mód, ahogyan az olvasó, a kutató, a laikus vagy éppen egy családtag viszonyul az archivált anyaghoz. Ebben a megközelítésben fontos kimondani, hogy az emberek túlnyomó többsége nem reflexív szociológusként, nem aktívan elemző, kritikus aktorként közelít a dokumentumokhoz. Nem forráskritikát gyakorol, hanem kapcsolatba lép velük. Jelentést, érzelmi súlyt, személyes viszonyt rendel hozzájuk.

Ebben az értelemben tulajdonképpen mindegy, hogy egy adott megközelítés mennyire „szabatos” elméleti szempontból. Érdemesebb egy, a politikától szándékosan eltávolított példát venni. Ha valaki elhunyt szüleinek vagy szeretteinek emléképeiből digitális avatárt, chatbotot készít, és azzal folytat beszélgetéseket, akkor nehéz lenne megmondani, ki és milyen joggal avatkozhatna bele ebbe az emlékezeti viszonyba. Lukácsot szabadon parafrázálva: ki vagyok én, hogy e kapcsolatban a két fél közé álljak?

Ha egy archívum döntése alapján fontosnak tartjuk, hogy valakinek a kézzel írott levelei bekerüljenek egy gyűjteménybe, akkor ugyanilyen indokkal lehet releváns az is, hogy az avatárral folytatott beszélgetések dokumentálódjanak – feltéve, hogy

az eredeti kiválasztási szempontok itt is érvényesek. Ebben az értelemben ismét oda jutunk vissza, ahová korábban is: nem a szintetikus jelleg az elsődleges, hanem az archiválási, társadalmi és gyűjtési relevancia.

Ez a fajta hitelesség tehát nem az anyag „valóságosságából” fakad, hanem abból a jelentésből és érzelmi súlyból, amelyet a használók tulajdonítanak neki. Az autenticitás nem a hordozó anyagszerűségéből következik, és nem technológiafüggő.

A „hiteleshely” fogalmának azonban van egy második, ennél jóval keményebb értelmezése is. Eszerint az archívum hiteleshely volta azt jelenti, hogy az ott őrzött dokumentumok közhitelesek, jogilag elfogadott bizonyítéknak számítanak, és maga az intézmény az igazság hivatalos letéteményese. Székely Iván vélhetően elsősorban erre a jelentésrétegre utalt.

Ez az értelmezés azonban kínálati oldalról nézve már jó ideje erodálódik. A dokumentum-előállítás felrobbanásával az az elképzelés, hogy az igazság „ott van” az archívumban, egyre kevésbé tartható. Elképzelhető ugyan egy adminisztratív verzió, ahol a hitelesség intézményi pecsétként működik: valami akkor válik hivatalossá, ha bekerül egy archívumba vagy regiszterbe. Ilyenek például az ingatlan-nyilvántartások vagy más közhiteles adatbázisok, ahol valóban alapvető érdek a világos, jogilag garantált rend fenntartása.

Hogy ezeknek a kötelező erejű dokumentációknak hosszabb távon mi lesz a sorsa, nehéz megmondani. Könnyen lehet, hogy ezek az emlékezetmegőrzés hivatalos rendszerei is fokozatosan veszítenek abból a szimbolikus aurából, amely korábban a „hiteleshely” fogalmához tapadt.

Mindez visszavezet egy korábbi állításhoz. A „hiteleshely” eddig szorosan összekapcsolódott azzal az elképzeléssel, hogy az archívum igazolja a múltat. Én inkább amellett érvelnék, hogy az archívum nem igazol, hanem dokumentál. A pluralizált, fragmentált valóság nem új jelenség, de a szintetikus dokumentumok ezt a fragmentáltságot radikálisan láthatóvá teszik.

Ennek következménye nem az, hogy az archívumok hitelessége megszűnik. Inkább az, hogy átértelmeződik. A hitelesség egyre kevésbé magában az anyagban, és egyre inkább az eljárásokban jelenik meg: abban, hogy az archívum miként gyűjt, miként szelektál, miként dokumentálja saját döntéseit.

Ezzel párhuzamosan a kutató és az archívum közötti viszony is átalakul. Kevesebb lesz a kész igazság, és több az interpretációs munka. A bizalom nem eltűnik, hanem máshová helyeződik át: nem az objektív igazság ígéretébe, hanem az intézményi átláthatóságba és tisztességbe.

Milyen társadalmi következményekkel járhat a szintetikus dokumentumok tömegessé válása és mesterséges intelligencia általi felhasználása?

Van egy gyakran visszatérő, kényelmes állítás, amit én is használtam fentebb, amikor a szintetikus dokumentumok társadalmi következményeiről beszéltünk. Eszerint mindennek vannak előzményei, a fragmentáció és a polarizáció nem új jelenségek, a mesterséges intelligencia pedig legfeljebb felgyorsítja a már zajló folyamatokat. Ez az állítás részben igaz. Önmagában azonban nem elégséges.

A szintetikus dokumentumok tömegessé válása esetében ugyanis jó okunk van feltételezni, hogy a mennyiségi felhalmozódás és a gyorsulás egy ponton minőségi ugráshoz vezet. Nem egyszerűen több tartalom keletkezik, hanem olyan léptékben és olyan tempóban, amely mellett a korábbi tapasztalataink – intézményi, tudományos és hétköznapi értelemben – nem alkalmazhatók tovább. Nem ugyanaz történik gyorsabban, hanem másképpen történik.

Ez a változás különösen jól látszik abban, ahogyan a múlt értelmezése önmagát erősítő hurkokba rendeződik. Szintetikus adatokból mesterséges intelligencia által végzett elemzések készülnek, ezek narratívákat hoznak létre, amelyek újabb tréningadatokká válnak. A folyamat cirkuláris. Nem a múlt feldolgozása zajlik, hanem annak folyamatos újratermelése. Egy idő után már nem az a kérdés, hogy mi történt, hanem az, hogy melyik verzió válik elég láthatóvá és elég használttá ahhoz, hogy fennmaradjon.

Ebben az értelemben a múlt konfigurálttá válik. Nem pusztán különböző értelmezések jelennek meg, hanem technológiailag előállított, optimalizált és célzottan terjesztett változatok. A múlt nem adottságként működik, hanem kimenetként: olyan konstrukcióként, amelynek előállítását, láthatóságát és terjedését technikai és intézményi döntések befolyásolják.

Innen nézve az úgynevezett „internet halála”-elmélet nem feltétlenül apokaliptikus túlzás, hanem annak felismerése, hogy a tartalom ökológiája átalakul. A szintetikus tartalmak – szövegek, képek, videók, hanganyagok, avatarok – számos területen képesek kiszorítani az emberi eredetű tartalmakat, ahogyan a digitális adatok egykor leváltották az analóg hordozókat. Ez a mesterséges intelligencia egyik legprovokatívabb tulajdonsága: hogy nagy léptékben tudja átvenni azokat a funkciókat, amelyeket korábban emberek láttak el.

Míndez azonban nem jelenti az emberi hozzájárulás eltűnését. Az értelmezés, a döntés, a reakció és a felhasználás módja továbbra is emberi marad. Az, hogy egy szintetikus dokumentum milyen jelentést kap, milyen kontextusba kerül, és milyen hatást vált ki, nem automatizálható teljes mértékben. Mint más technológiák esetében, itt is sok múlik azon, hogyan használják az emberek: milyen célokra, milyen intézményi környezetben és milyen normák mentén.

A változás üteme ugyanakkor rendkívül gyors. A technológia friss, a társadalmi alkalmazkodás folyamatban van. Egyes következmények már jól láthatók, másoknál még túl korai lenne végleges állításokat tenni. Ez nem bizonytalanság, hanem egy átmeneti korszak állapota.

Ezzel párhuzamosan azonban egy másik irány is kirajzolódhat. Elképzelhető, hogy a mesterséges intelligencia és a szintetikus dokumentumok elterjedése nem eltávolít a valóságtól, hanem felértékeli azt. Amikor a generált, közvetített és újrakombinált tartalmak válnak uralkodóvá, a közvetlen tapasztalat ritkábbá válik, és éppen ezért értékesebbé. A személyes jelenlét, a valódi találkozás és a nem mediált kapcsolat különleges státuszt kaphat.

Ebben az összefüggésben a papír, a kézzel írott szöveg vagy a vinyl nem nosztalgikus gesztus, hanem tudatos megkülönböztetés. Annak jelzése, hogy valami itt és most történt, nem optimalizálták, nem skálázták, nem generálták. Hasonlóképpen

felértékelődhetnek azok az interperszonális helyzetek is, amelyek nem hagynak digitális nyomot, nem archiválhatók és nem visszajátszhatók.

Ha így alakul, akkor a szintetikus dokumentumok kora nem a valóság felszámolását, hanem annak kontrasztos újrafelfedezését hozza el. A technológia ebben az esetben nem helyettesít, hanem háttérbe szorul, és láthatóvá teszi azt, ami nélküle nem lenne különleges. A kérdés itt sem technikai, hanem társadalmi: élünk-e ezzel a lehetőséggel, vagy megelégszünk a kényelmesebb helyettesítésekkel.

A következmények különösen élesen érintik a társadalomtudományokat. Az eddigi hallgatólagos premisszák – adat, forrás, empiria – meginognak. Nemcsak elméleti értelemben, hanem módszertanilag is. Mit tekintünk adatnak egy olyan közegben, ahol a forrás maga is generált? Hogyan válik egy jelenség empirikussá, amikor a dokumentáció és az interpretáció összecsúszik? A kérdés egyre kevésbé az, hogy igaz-e valami, és egyre inkább az, hogy mire használják.

Ebből következik a „múlt mint szolgáltatás” logikája. Célzott és személyre szabott múltverziók jelennek meg az oktatásban, a politikában és az identitáspolitikában. Nem egy domináns narratíva köré szerveződik a kollektív emlékezet, hanem választható konfigurációk jönnek létre. A múlt nemcsak értelmezett, hanem menedzselts lesz.

Ez együtt jár az emlékezetformálás egyenlőtlenségeinek növekedésével. Akinek erőforrásai vannak – technológia, intézmény, figyelem –, az képes lesz stabilabb, láthatóbb és tartósabb múltverziókat előállítani. Ezek a verziók rivalizálnak egymással, tovább erősítve a fragmentációt. A vita nemcsak a jelenről, hanem a múlttól is szól.

Mindez új szerepeket és új kompetenciákat hoz létre. Az archívumi kurátorok nem tűnnek el, de feladatuk átalakul. Megjelennek a virtuális adattárolás specialistái, az emlékezet-dizájnerek, a történeti validátorok és a forrásauditőrök. Olyan szerepek, amelyek eddig többnyire implicit módon léteztek, most intézményesülnek.

A szintetikus dokumentumok tömegessé válása nem számolja fel a valóságot. Felőssé tesz az értelmezésért. A kérdés nem az, hogy mi igaz, hanem az, hogy milyen világ épül abból, amit igazként kezelünk, megőrzünk és továbbadunk azoknak a következő generációknak, amelyek életéről annyi már most is biztosan állítható, hogy nem lesz egyhangú, kiszámítható vagy unalmas.

*

Zárásképpen: Nem vagyok az archívumok működésének technikai vagy jogi szakértője, és nem is a digitális infrastruktúrák belső logikája felől közelítettem ehhez a kérdéshez – ezek önálló szakmák, önálló tradíciókkal és saját tudáskészlettel, amelyekkel nem rendelkezem. Az én érdeklődésem inkább a digitális átalakulás és a társadalmi gyakorlatok kölcsönhatására irányul: arra, hogy miként változnak meg az emlékezet, a hitelesség és a relevancia hétköznapi és intézményi jelentései egy új technológiai környezetben. Ebből a nézőpontból az archívumok jövője nem elsősorban azon múlik, hogy képesek-e felismerni a szintetikus dokumentumokat, hanem azon, hogy hajlandók-e újragondolni saját szerepüket egy olyan világban, ahol az

eredet többé nem stabil kategória, a teljesség elérhetetlen, a szelekció pedig elérhetetlen. Az archívum nem a múlt igazságának végső letéteményese, hanem annak dokumentálója és értelmezési kerete lesz – egyre nyíltabban normatív módon. A kérdés így végső soron nem technikai, hanem társadalmi: milyen múltat tartunk megőrzésre érdemesnek, és milyen eljárások mentén tesszük ezt meg egy szintetikus dokumentumokkal telített korban?

Dessewffy Tibor szociológus, az ELTE TáTK egyetemi docense, a Digitális Szociológia Kutató Központ vezetője. Érdeklődési területei a digitális társadalom, az új kommunikációs formák és a politika kapcsolata, valamint az AI okozta társadalmi kihívások, lehetőségek és veszélyek.

Így hivatkozzon erre a cikkre:

<https://dx.doi.org/10.22503/inftars.XXVI.2026.1.2>